

चर्व्य (von चर्व् adj. was zerkaunt wird: चूर्णपेपलेकाचर्व्यः BRAHMAVAIV. P. im ÇKDr.

चर्वणा s. रथचर्वणा.

चर्वणी. Die alten Erklärer suchten in diesem Worte den Begriff *sehend*, wie die Umschreibung Nr. 5, 24 und die Zusammenstellung Nāig. 3, 11 zeigen, und nahmen wahrscheinlich eine Abstammung von चल् an. Ihnen folgen die späteren Commentatoren. Up. 2, 100 wird das Wort von कर्ष (कर्ष्) abgeleitet. Wir führen dasselbe auf चर् zurück und stellen dasselbe in Bezug auf die Form mit पर्षणि, घ्राणमुत्तणि, रु-रुत्तणि u. s. w. zusammen. 1) adj. *beweglich, laufend, fahrend; rührig, thätig*: ईशाना वार्याणां तर्पती चर्वणीनाम् । अथो पांचामि भेषजम् *die über das Bewegliche gebieten d. i. unter dem Beweglichen das Vornehmste sind* RV. 10, 9, 5. य एकश्चर्वणीनां वसूनामिर्यति । इन्द्रः पञ्च तित्तिनाम् 1, 7, 9, wo man die Eintheilung finden kann: *Bewegliches (sonst Jggt), ruhende Güter, Menschen*. विद्यानरस्य वृत्तिमनानतस्य शर्वसः । एवैश्च चर्वणीनामूती ऊवे रथानाम् *mit der Raschen Lauf, mit des Wagens Eile* 8, 57, 4. सक्ता न इन्द्रो वक्त्रिभिर्येषां चर्वणीनां चक्रं रश्मिं न यौषेय 10, 93, 9. पूर्वभिर्हिर्ददाशिम शर्दिर्मरुतो व्यम् । अर्वेभिश्चर्वणीनाम् *unter dem Beistand oder unter Befriedigung der Raschen (Marut)* 1, 86, 6. (vgl. TS. 4, 3, 13, 5, wo मेहाभिः). Indra und Agni प्र चर्वणी मादयेया सुतस्य 109, 5 (vgl. AV. 7, 110, 2, wo प्रचर्वणी wahrscheinlich eben so zu theilen ist). पिता कुटस्य चर्वणिः 46, 4. मायाश्चिना समनक्ति चर्वणी MBh. 1, 726. — 2) f. pl. *Menschen; Volk, Leute* (hier als die *Beweglichen, Thätigen* aufgefasst) Nāig. 2, 2. राजाभवे जगतश्चर्वणीनाम् RV. 6, 30, 5. त्वा हि ष्मा चर्वणयो यज्ञेभिर्गिर्भिरीकृते 2, 2, 22, 1. 8, 16, 9. विद्या यश्चर्वणी-रुभि 4, 7, 4. 8, 1, 33. आ योकि पूर्विरिति चर्वणीरा 3, 43, 2. पञ्चानामुत चर्वणीनाम् AV. 13, 1, 28. Mitra-Varuṇa धर्तारो चर्वणीनाम् RV. 5, 67, 2. 1, 17, 2. Agni होता च 127, 2, 8, 23, 7. दूतः, नेता च 3, 6, 5. स चर्वणी-नामुद्गाच्छुचो मृजन्प्रयः प्रियाया इव दीर्घदर्शनः Buāg. P. im ÇKDr. पञ्च चर्वणयः *die fünf Menschenstämme, — Völkerschaften* (s. u. कृष्टि und vgl. तिति, जनः) (अग्निः) यः पञ्च चर्वणीरुभि निषसाद् दमे दमे RV. 7, 13, 2. 5, 86, 2. 9, 101, 9. — 3) pl. Bez. der Kinder Arjama's und der Mātṛkā, der Vorläufer des Menschengeschlechts: अर्षम्पो मातृका पत्नी तपोश्चर्वणयः सुताः । यत्र वै मानुषी जातिर्ब्रह्मणा चोपकल्पिता ॥ Buāg. P. 6, 6, 40. BURNOUR: les êtres doués de discernement. — 4) f. चर्वणी a) eine untreue Frau H. 528. — b) N. pr. der Gemahlin Varuṇa's und der Mutter Bhṛgu's Buāg. P. 6, 18, 4. Nach BURNOUR: l'intelligente. — Vgl. रथचर्वणि, वि०, विश्व०.

चर्वणिप्रा (च० + प्रा = पर) adj. *Menschen —, Völker beherrschend*, von Indra RV. 1, 177, 1. 186, 6. 6, 19, 1. 39, 4. विशः पूर्वीः प्र चरा चर्वणिप्रा 7, 31, 10. नू नो रयि रथ्यं चर्वणिप्रा पुरुवीरं मरु सुतस्य गोपाम् । तर्प दाताजर् येन ज्ञान्स्पृधो अर्देवीरुभि च क्रमाम 6, 49, 15. ०प्र AV. 4, 24, 3.

चर्वणीर्धत् (चर्वणी = चर्वणि + धत्) adj. *Menschen —, Völker erhaltend, schützend*; von Indra RV. 3, 37, 4. 31, 1. 4, 17, 20. 8, 85, 20. 10, 89, 1. Mitra 3, 59, 6. Varuṇa 4, 1, 2. die Viçvedevās 1, 3, 7.

चर्वणीर्धति (च० + धति) f. *Erhaltung —, Schutz der Menschen, Völker*: त्वं वृत्राणि हंस्यप्रतीन्येक इहन्ता चर्वणीर्धता (loc.: SV. liest: अर्नु- II. Theil.

तश्चर्वणीर्धतिः) RV. 8, 79, 5. (सोम) पवस्व चर्वणीर्धतिः SV. II, 3, 2, 3, 5, wo RV. ०सहे hat.

चर्वणीर्क्त (च० + क्त) adj. *über Menschen —, über Völker waltend, sie bewältigend*: die Âditja RV. 8, 19, 35. Indra 21, 10. 9, 24, 4. 6, 46, 6. Indra und Agni 7, 94, 7. क्रतु (des Indra) 5, 33, 1. (अश्वम्) चर्कृत्यमिन्द्रमिव चर्वणीसहेम् 1, 119, 10.

1. चल, चलति (in gebundener Rede bisw. auch ०ते); चलिष्यति: घ-चालीत्: 1) in Bewegung gerathen, sich rühren, zittern, schwanken, wackeln, zucken Dhātup. 20, 2. चाल च वसुधरा MBh. 2, 1589. BENF. Chr. 40, 20. HARIV. 681. R. 1, 23, 4. 2, 41, 18. 4, 39, 9. चलेदपि च मन्दरः 5, 58, 9. शिरश्चलति Suçr. 1, 253, 20. चलच्छिम् MBh. 14, 285. चेलुश्च गात्राणि न चापि तस्य 3, 697. Buāg. P. 7, 8, 3. शेकिन मरुताविष्टश्चाल च मुमोह च R. 1, 21, 21. MBh. 3, 436. गुरार्याश्चापि न चेलिवानरम् 8, 1967. सप्तो ऽद्विरिवाचालीत् Buāt. 13, 24. क्षिमाश्चेलुः तपो भुजाः 14, 40. वा-ताकृतिचलच्छाषा नर्तका इव शाखिनः 6, 84. चलद्विद्युत् Mārk. P. 16, 26. नृत्यते कूजते चैव धावते चलते तथा Vet. 30, 15. चलित zitternd, sich hinundherbewegend, schwankend AK. 3, 2, 36. H. 1481. AMAR. 43. अघि-वृते गजोदे यथा स्याच्चलितो गजः R. 3, 57, 23. भूश्चलितेव आसीत् MBh. 3, 10065. BENF. Chr. 36, 24. चलिताप्रकेशर R. 1, 14. चलितधू (vgl. u. चल) Suçr. 1, 121, 17. चलितापाङ्गविधमैः Rāga-Tar. 3, 360. वदनकमलैर्नेत्रच-लितैः BHART. 1, 4. in Bewegung gesetzt: मुक्ता Suçr. 1, 70, 3. wackelnd, von Zähnen 2, 30, 8. — 2) sich von der Stelle bewegen, sich fortbewegen: र-थयूथानि भगानि न शेकुश्चलितुं रणे HARIV. 5591. चाल प्रवक्ष्यो राधमुक्तं तदेव तत् Vid. 236. चलत्येकेन पादेन तिष्ठत्येकेन बुद्धिमान् Kān. 32. चले-द्वि क्षिमावन्स्थानात् MBh. 2, 2548. न चाल ततो देशात् 1, 6546. स्वस्था-नादचलन्नपि Çik. 28, v. l. न चाल पदान्पुः Buāg. P. 9, 4, 47. तिलमात्र-मपि चलितुं न शक्नोति Pāṇkāt. 208, 13. शरीरसामर्थ्यान्न कुत्रचित्पदमपि चलितुं शक्नोति sich einen Schritt vorwärts bewegen 69, 3. 214, 16. पदात्पदमपि चलितुं न शक्नोति sich einen Schritt vom Platze entfernen 18. यदास्थितो रथं दिव्यं पदाच्चलितः पदम् Arā. 4, 39. आसनेभ्यो ऽच-लन्सर्वे von den Sitzen aufspringen MBh. 5, 3114. — 3) sich in Bewe- gung setzen, aufbrechen, sich auf den Weg machen, fortgehen: चेलु-श्चिरपरिग्रहाः Kumāras. 6, 93. यावच्चलति Çuk. 42, 19. 43, 3. प्रविश गृह-मिति प्रतोद्यमाना न चलति Mārk. 24, 8. चलितः er brach auf Pāṇkāt. 35, 8. Hit. 9, 8. 41, 14. 42, 12. Git. 3, 3. मृगात्तिकं चलितः Hit. 43, 19. Çāṅgārāt. 14. Vet. 23, 4. Git. 1, 1. (आदित्यः) सत्येन चलन् Buāg. P. 5, 21, 8. (तेन) यावन्मार्गे चलितम् Vet. 28, 7. यथा लग्नवेला न चलति Hit. 41, 13. sich bewegen, gehen: चलत्यशक्ता ऽपि निराश्रयोदके Buāg. P. 3, 30, 23. पद्भ्यो द्वापाद्भ्यो चलतो नूपुरैर्देवतामिव 4, 23, 23. चलित auf dem Marsche begriffen, von einem Heere AK. 2, 8, 2, 64. H. 790. — 4) aus seiner Ruhe —, aus dem Geleise kommen, in Verwirrung —, in Unord- nung gerathen; zu Schanden werden: न चलेच्छंसितव्रतः MBh. 1, 2910. (तेषां दृष्टिः) तत्र तत्रैव सक्ताभून् चाल च पश्यताम् N. 5, 8. तथा करोत विद्यानि यथा चलति मे मनः Mārk. P. 20, 45. मुनेरपि यतस्तस्य दर्शनाच्च-लति मनः Pāṇkāt. I, 448. चलितमानसा R. 5, 30, 13. लोभेन बुद्धिश्चलति Hit. I, 133. चलितेन्द्रियः R. 3, 8, 9. Viçv. 4, 23. मोक्षाच्चलितगौरवः HARIV. 3669. चलच्छास्त्रं चलद्रश्मिं कारिष्यामि कुमार्यम् BRAHMA-P. 53, 11. एवं चलितवितस्तु वितशेषं न रत्नति Pāṇkāt. IV, 30. प्रतिपन्नमलमनसा न